

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับอาการข้างเคียงของ
ชกพิเศษ หรือยาเม็ดรับประทานกับปัจจัย
ทางเศรษฐกิจอันอาจยังผลต่อ
การยอมรับปฏิบัติ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ต่ำกว่าผลักดันให้สตรี หรือสามีได้พิจารณาถึงความเหมาะสมในจำนวนบุตรมีชีวิต ที่ตนควรจะมีได้โดยไม่ประสบปัญหาคือก่อนทางเศรษฐกิจหรือการประกอบอาชีพของสตรีสิ่งเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการยอมรับ หรือไม่ยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติด้วย สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งพิจารณาเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจอันได้แก่ อาชีพของสตรีและสามีเท่านั้น (พิจารณาจากข้อมูลเท่าที่มีอยู่ในแบบสอบถาม) ที่ต่ำกว่ามีผลต่ออัตราการยอมรับหรือไม่ยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวไปปฏิบัติ

ก. ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของสตรีกับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันปฏิสนธิ อันอาจยังผลต่ออัตราการยอมรับปฏิบัติ

อาชีพของสตรีเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับอัตราการยอมรับปฏิบัติของสตรีที่สมรสแล้ว จากการศึกษานี้ของ D. Cowgill and others ที่อำเภอบางเขน ประเทศไทยพบว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนอกบ้านมีอัตราการตั้งครรถ์น้อยกว่าสตรีแม่บ้าน ในประเทศเกาหลี พบว่าสตรีร้อยละ ๕๓.๐ ที่ยอมรับการวางแผนครอบครัวไปปฏิบัติไม่มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน อาชีพส่วนใหญ่ได้แก่การค้าขายและเหตุผลที่ไม่ต้องการมีบุตรอีกของสตรีเกาหลีคือ ฐานะทางเศรษฐกิจ^{๓๐} ไม่ดี^{๓๑} จากการศึกษารื่องการป้องกันปฏิสนธิด้วยการใช้ยาเม็ดรับประทานของนายแพทย์สุพร เกิดสว่าง

^{๓๐} Donald O. Cowgill, et. al., "Family Planning in Bangkok Thailand", Centre for Population and Social Research, Mahidol University, Thailand. (June 1969) p. 28.

^{๓๑} E. Hyock Kwon and others, op. cit., p. 142.

และคณะ พบว่าประมาณครึ่งหนึ่งของผู้โยธาเฝ้ารับประทานเป็นแม่บ้านอย่างเกี่ยว รองลงมาตามลำดับได้แก่ชานา กรรมกร แม่ค้า ข้าราชการและเสมียน เหตุผลของการยอมรับปฏิบัติที่สำคัญ มี ๒ ประการ คือมีบุตรพอแล้ว และต้องการเว้นระยะการมีบุตรให้ห่างออกไป^{๓๒} ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าปัจจัยทางอาชีพของสตรีไม่ได้ออกให้เกิดความแตกต่างต่ออัตราการยอมรับปฏิบัติโดย (ดูตารางที่ ๔๐) กล่าวคือ ไม่ว่าสตรีมีสถานภาพการทำงานนอกบ้านหรือเป็นแม่บ้านก็ตาม การยอมรับปฏิบัติจะเป็นไปในอัตราส่วนที่คล้ายคลึงกันในแต่ละกลุ่มสตรีที่มีบุตรจำนวนเท่ากัน นอกจากนี้ยังพบว่าสตรีมีสถานภาพการทำงานนอกบ้านและยอมรับปฏิบัตินั้น ส่วนใหญ่มีบุตรมีชีวิตโดยเฉลี่ย ๓ คน ในขณะที่สตรีแม่บ้านที่ยอมรับปฏิบัตินั้น ส่วนใหญ่มีบุตรมีชีวิตโดยเฉลี่ยต่ำกว่า ส่วนสตรีมีสถานภาพการทำงานนอกบ้านและไม่ยอมรับปฏิบัติ ส่วนใหญ่มีบุตรมีชีวิตโดยเฉลี่ย ๒ คน ในขณะที่สตรีแม่บ้านที่ไม่ยอมรับปฏิบัติ มีบุตรมีชีวิตโดยเฉลี่ยสูงกว่าเล็กน้อย แสดงว่าปัจจัยที่ทำให้อัตราการยอมรับของสตรีต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยทางจำนวนบุตรมีชีวิตของสตรีมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางอาชีพ (ตามผลการวิจัยครั้งนี้) อย่างไรก็ตามก็กลุ่มสตรีแม่บ้านมีแนวโน้มที่จะยอมรับปฏิบัติในอัตราสูงกว่ากลุ่มสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนอกบ้านทั้งนี้โดยมีปัจจัยทางจำนวนบุตรมีชีวิตเป็นปัจจัยทางอ้อมที่ผลักดันให้สตรียอมรับปฏิบัติด้วย ซึ่งคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของประเทศเกาหลี และผลการศึกษาของนายแพทย์สุพร เกิดสว่าง และคณะ ในแง่ที่สตรีแม่บ้านมีแนวโน้มในการยอมรับปฏิบัติมากกว่าสตรีมีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน ซึ่งมีปัจจัยทางจำนวนบุตร เป็นปัจจัยทางอ้อมที่ผลักดันให้สตรียอมรับปฏิบัติด้วย อย่างไรก็ตาม การที่สตรีออกไปทำงานนอกบ้านอาจจะไปทำภายหลังจากที่มีบุตรจำนวนหนึ่งเพื่อพียงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว แทนที่จะปล่อยให้บุตรมากขึ้น และใช้วิธีการควบคุมกำเนิดหรือยอมรับปฏิบัติการวางแผนครอบครัว แต่สตรีที่ทำงานนอกบ้านนี้ อาจจะไปยอมรับปฏิบัติ การวางแผนครอบครัวจากแหล่งบริการอื่นก็ได้ จึงทำให้อัตราการยอมรับของสตรีกลุ่มนี้น้อยกว่าสตรีแม่บ้าน

^{๓๒} นายแพทย์สุพร เกิดสว่าง นายแพทย์ประภาส เพียรเลิศ แพทย์หญิงสุวนีย์ ริมอุสิต

จำนวนบุตรมีชีวิต และอาชีพ	การยอมรับปฏิบัติภายใน ๓ เดือน หลังคลอด ณ โรงพยาบาลศิริราช		รวม	ผลการทดสอบค่าสถิติ
	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ		
๑ - ๒ มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน แม่บ้าน รวม	* ^ก (๕) ๕.๕ (๑๓) ๘.๐ (๒๖)	๕๘.๒ (๑๕๓) ๕๐.๑ (๑๕๘) ๕๒.๐ (๓๐๑)	๕๓.๗ (๑๕๖) ๕๒.๓ (๑๗๑) ๖๕.๕ (๓๒๗)	$X^2 = ๑.๕๘$ $X^2 (๐.๐๕) = ๓.๘๔$
๓ - ๔ มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน แม่บ้าน รวม	๒๖.๕ (๑๔) ๒๒.๐ (๑๑) ๒๘.๕ (๒๕)	๓๓.๑ (๓๘) ๓๘.๐ (๓๕) ๓๕.๕ (๓๓)	๕๑.๐ (๕๒) ๕๕.๐ (๕๐) ๖๐.๘ (๑๐๒)	$X^2 = ๐.๓๓$ $X^2 (๐.๐๕) = ๓.๘๔$
๕ - ๖ มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน แม่บ้าน รวม	* ^ก (๒) * ^ก (๕) * ^ก (๓)	๘๘.๒ (๑๕) ๕๘.๑ (๒๑) ๘๓.๓ (๓๖)	๓๕.๕ (๑๓) ๖๐.๕ (๒๖) ๘.๖ (๔๓)	$X^2 = ๐.๕๖$ $X^2 (๐.๐๕) = ๓.๘๔$
๗ มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน แม่บ้าน รวม	* ^ก (๑) - * ^ก (๑)	๕๘.๑ (๑๖) ๑๐๐.๐ (๑๐) ๕๖.๓ (๒๖)	๖๓.๐ (๑๓) ๓๓.๐ (๑๐) ๕.๘ (๒๓)	$X^2 = ๐.๖๑$ $X^2 (๐.๐๕) = ๓.๘๔$
รวม	๑๑.๘ (๕๕)	๘๘.๒ (๔๕๐)	๑๐๐.๐ (๕๐๕)	

*^ก ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๑๐

ตารางที่ ๕: อัตราส่วนร้อยละของสตรีจำแนกตามอายุ อาชีพ และลักษณะความรู้เกี่ยวกับอาการข้างเคียงของซคทีเ็ม

อายุ และอาชีพของสตรี	ลักษณะความรู้เกี่ยวกับอาการข้างเคียงของซคทีเ็ม			รวม	ผลการทดสอบควยสถิติ
	ลักษณะความรู้ที่เน้นหนักไปในทางคี่	ลักษณะความรู้ที่เป็นกลาง	ลักษณะความรู้ที่เน้นหนักไปในทางไม่คี่		
<u>๑๕ - ๒๕</u>					
มีสถานภาพการแต่งงานอยู่บ้าน	๓๐.๑ (๕๐)	๑๒.๗ (๒๑)	๕๗.๒ (๙๕)	๘๐.๘ (๑๖๖)	$X^2 = 0.03$ $X^2 (0.05) = 5.99$
แม่บ้าน	๓๐.๓ (๕๘)	๑๓.๘ (๒๖)	๕๕.๕ (๑๐๕)	๕๓.๒ (๑๘๕)	
รวม	๓๐.๘ (๑๐๘)	๑๓.๒ (๔๗)	๕๖.๘ (๒๐๐)	๗๖.๓ (๓๕๕)	
<u>๓๐ - ๔๕</u>					
มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน	๒๓.๘ (๑๖)	* กิ (๗)	๖๕.๗ (๔๘)	๖๐.๘ (๒๗)	$X^2 = 0.27$ $X^2 (0.05) = 5.99$
แม่บ้าน	๓๐.๒ (๑๓)	* กิ (๕)	๕๘.๑ (๒๕)	๓๘.๑ (๔๓)	
รวม	๒๖.๘ (๒๙)	๑๐.๘ (๑๒)	๖๖.๗ (๖๙)	๖๓.๗ (๑๑๐)	
รวม	๒๘.๕ (๑๓๗)	๑๒.๗ (๕๙)	๕๗.๘ (๒๖๘)	๑๐๐.๐ (๓๖๕)	

* กิ ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๑๐

ตารางที่ ๘ อัตรส่วนร้อยละของสตรีที่ตัวอย่างจำแนกตามอายุ อาชีพ และลักษณะความรู้เกี่ยวกับอาการข้างเคียงของยาเม็ดรับประทาน

อายุ และอาชีพสตรี	ลักษณะความรู้เกี่ยวกับอาการข้างเคียงของยาเม็ดรับประทาน			รวม	ผลการทดสอบไคยสถิติ
	ลักษณะความรู้ที่เน้นหนักไปในทางดี	ลักษณะความรู้ที่เป็นกลาง	ลักษณะความรู้ที่เน้นหนักไปในทางไม่ดี		
๑๕ - ๒๔					
มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน	๒๒.๒ (๕๕)	๒๔.๔ (๕๖)	๕๕.๔ (๘๕)	๕๕.๖ (๑๓๖)	$X^2 = ๓.๑๑$ $X^2 (๐.๐๕) = ๕.๔๔$
แม่บ้าน	๓๔.๑ (๓๐)	๒๓.๕ (๕๕)	๕๖.๐ (๘๖)	๕๔.๖ (๒๐๕)	
รวม	๓๐.๕ (๑๑๕)	๒๔.๑ (๕๑)	๕๕.๖ (๑๓๖)	๓๖.๒ (๓๓๓)	
๓๐ - ๔๔					
มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน	๒๕.๓ (๒๒)	๒๕.๖ (๒๑)	๕๑.๙ (๓๑)	๒๒.๓ (๓๔)	$X^2 = ๑.๖๑$ $X^2 (๐.๐๕) = ๕.๔๔$
แม่บ้าน	๓๘.๓ (๑๓)	๒๕.๕ (๑๓)	๓๑.๘ (๑๔)	๓๓.๓ (๕๖)	
รวม	๓๓.๑ (๓๕)	๒๕.๕ (๓๔)	๕๘.๑ (๕๕)	๒๓.๘ (๑๑๘)	
รวม	๓๑.๑ (๑๕๖)	๒๕.๓ (๑๒๕)	๕๖.๖ (๒๑๖)	๑๐๐.๐ (๔๕๕)	

* ๓ ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๑๐

ตารางที่ ๓ อัตราส่วนร้อยละของสตรีตัวอย่าง จำแนกตามอายุ อาชีพ และความรู้เกี่ยวกับตำแหน่งของชกพิเศษ

อายุ และอาชีพสตรี	ความรู้เกี่ยวกับตำแหน่งของชกพิเศษ			รวม	ผลการทดสอบไคยสถิติ
	ทราบถูกต้อง	ทราบถูก ๆ ผิด ๆ	ไม่ทราบ		
<u>๑๕ - ๒๕</u>					
มีสถานภาพการทำงานนอกร้าน แม่บ้าน	๑๐.๐ (๑๘) ๑๑.๓ (๒๕)	๘๑.๓ (๑๘๓) ๘๑.๘ (๑๙๓)	๘.๓ (๑๕) ๙.๐ (๑๕)	๙๙.๖ (๑๘๐) ๙๙.๖ (๒๑๓)	$X^2 = 0.๘๘$ $X^2 (0.05) = ๕.๙๙$
รวม	๑๐.๙ (๔๓)	๘๑.๕ (๓๒๐)	๙.๖ (๓๐)	๙๖.๖ (๓๙๓)	
<u>๓๐ - ๔๔</u>					
มีสถานภาพการทำงานนอกร้าน แม่บ้าน	๑๓.๑ (๑๓) -	๙๓.๓ (๕๖) ๙๓.๓ (๔๓)	* ^ก (๓) * ^ก (๑)	๒๓.๓ (๓๖) ๓๖.๓ (๔๔)	$X^2 = ๑๑.๘๘$ $X^2 (0.05) = ๕.๙๙$
รวม	๑๓.๘ (๑๓)	๘๖.๕ (๙๙)	* ^ก (๔)	๑๐๐.๓ (๑๒๐)	
รวม	๑๐.๙ (๕๖)	๘๑.๓ (๔๑๙)	๙.๘ (๓๘)	๑๐๐.๐ (๕๑๓)	

*^ก ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๑๐

ตารางที่ ๔๔ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่ตัวอย่างจำแนกตามอายุ อาชีพ และความรู้เกี่ยวกับวิธีใช้ยาเม็ดรับประทาน

อายุ และอาชีพสตรี	ความรู้เกี่ยวกับวิธีใช้ยาเม็ดรับประทาน			รวม	ผลการทดสอบค่าสถิติ
	ทราบถูกต้อง	ทราบถูก ๆ ทีเดียว	ไม่ทราบ		
<u>๑๕ - ๒๕</u>					
มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน	๑๐.๖ (๑๕)	๘๓.๓ (๑๕๐)	๖.๑ (๑๑)	๙๙.๘ (๑๗๖)	$X^2 = ๑.๒๖$ $X^2 (๐.๐๕) = ๕.๙๙$
แม่บ้าน	๑๑.๓ (๒๕)	๘๕.๕ (๑๘๐)	* ^ก (๘)	๙๘.๒ (๒๑๓)	
รวม	๑๑.๒ (๔๔)	๘๔.๐ (๓๓๐)	๘.๘ (๑๙)	๙๖.๖ (๓๘๙)	
<u>๓๐ - ๔๕</u>					
มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน	* ^ก (๕)	๘๑.๖ (๒๒)	* ^ก (๕)	๖๓.๓ (๓๖)	$X^2 = ๘.๓๑$ $X^2 (๐.๐๕) = ๕.๙๙$
แม่บ้าน	* ^ก (๑)	๘๕.๕ (๘๒)	* ^ก (๑)	๙๖.๖ (๘๕)	
รวม	๘.๓ (๖)	๘๖.๖ (๑๐๔)	* ^ก (๖)	๙๓.๖ (๑๑๖)	
รวม	๑๐.๕ (๕๐)	๘๕.๖ (๓๓๔)	๘.๘ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๔๑๓)	

*^ก ขนาดตัวอย่างต่ำกว่า ๑๐

ตารางที่ ๕๕ อัตราส่วนร้อยละของสตรีตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะอาชีพสตรี และอาชีพสามี

อาชีพสตรี	อาชีพสามี				รวม	ผลการทดสอบค่าสถิติ
	ข้าราชการ	ประกอบกร ค้าขายตนเอง	ประกอบการโดย ใช้วิชาอาชีพ	ประกอบการโดย ไม่ใช้วิชาอาชีพ		
มีสถานภาพการทำงาน นอกบ้าน	๑๔.๓ (๓๖)	๓๔.๓ (๘๘)	๓๓.๕ (๘๖)	๑๓.๖ (๔๓)	๘๕.๘ (๒๘๕)	
แม่บ้าน	๑๓.๕ (๔๕)	๘.๖ (๒๖)	๕๕.๕ (๑๑๓)	๒๘.๔ (๓๓)	๕๑.๒ (๒๕๓)	$X^2 = ๕๐.๘๕$ $X^2 (๐.๐๑) = ๑๑.๓๔$
รวม	๑๖.๑ (๘๑)	๒๑.๑ (๑๐๖)	๓๘.๓ (๑๘๙)	๒๓.๑ (๑๑๖)	๑๐๐.๐ (๕๐๖)	

สำหรับปัจจัยทางลักษณะความรู้เกี่ยวกับอาการข้างเคียงของชกพิเศษและยาเม็กรับประทานกับอาชีพของสตรีนั้น ไม่มีความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูตารางที่ ๔๐ และ ๔๒) จะเห็นได้ว่าสตรีในแต่ละกลุ่มอายุ ไม่ว่าจะมีส่วนงานภาพการทำงานนอกบ้านหรือเป็นแม่บ้านก็ตาม ต่างก็จะได้รับความรู้ที่เน้นหนักไปในทางดี กลาง ๆ และเน้นหนักไปในทางไม่ดี ในอัตราที่ใกล้เคียงกันตามลำดับด้วยหรืออาจพูดได้ว่าประเภทอาชีพของสตรีไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในการรับความรู้เกี่ยวกับชกพิเศษและยาเม็กรับประทานในลักษณะที่แตกต่างกัน ผลอันนี้แตกต่างไปจากความคาดหมายที่ตั้งไว้ในแง่ที่ว่าอัตราการได้รับความรู้เกี่ยวกับชกพิเศษและยาเม็กรับประทานน่าจะแตกต่างกันไปตามประเภทอาชีพของสตรี เนื่องจากสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนอกบ้านน่าจะเป็นสตรีที่มีโอกาสได้รู้ได้เห็นเกี่ยวกับสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มากกว่าสตรีแม่บ้านและน่าจะได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องอย่างนั้นในอัตราสูงกว่าสตรีแม่บ้านด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่าสตรีตัวอย่างกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๕ ปี ส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ ๕๓ เป็นแม่บ้าน ร้อยละ ๔๗ เป็นสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน) ในขณะที่สตรีกลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๔ ปี ส่วนใหญ่มีส่วนงานภาพการทำงานนอกบ้าน (ร้อยละ ๖๐ มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน ร้อยละ ๓๙ เป็นแม่บ้าน) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากระดับการศึกษาของสตรีเอง เพราะสตรีกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๕ ปี ได้รับการศึกษาสูงในอัตราที่สูงกว่าและมีอัตราส่วนการไม่ได้รับการศึกษาต่ำกว่าสตรีกลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๔ ปีด้วย (สตรีกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๕ ปี ร้อยละ ๖ ไม่ได้เรียนหนังสือในขณะที่สตรีกลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๔ ปี มีประมาณร้อยละ ๑๕ และสตรีกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๕ ปี ร้อยละ ๒๑ ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมและมหาวิทยาลัย ในขณะที่สตรีกลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๔ ปี มีประมาณร้อยละ ๑๑ ดูรายละเอียดในตารางที่ ๓๗)

สำหรับความรู้เกี่ยวกับตำแหน่งของชกพิเศษและวิธีใช้ยาเม็กรับประทาน พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติกับลักษณะอาชีพสตรี ยกเว้นกลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๔ ปี เท่านั้นที่ความรู้เกี่ยวกับตำแหน่งชกพิเศษมีความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติกับอาชีพ (ดูตารางที่ ๔๓ และ ๔๔) ก็จะเห็นได้ว่าในสตรีกลุ่มอายุ ๓๐ - ๔๔ ปี นั้นสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนอกบ้านมีความรู้ถูกต้องเกี่ยวกับตำแหน่งของชกพิเศษในอัตราสูงกว่าสตรีแม่บ้านและสตรีแม่บ้านมีความรู้ในเรื่องอย่างนั้นอย่างผิด ๆ ถูก ๆ ในอัตราสูงกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนอกบ้านด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

สตรีกลุ่มอายุนี้ที่มีสถานภาพการทำงานนอกร้าน ประสพปัญหาทางเศรษฐกิจ อันสืบเนื่องมาจากจำนวนบุตรของตน จึงได้ให้ความสนใจต่อวิธีชดเชยพิเศษมากกว่าวิธียาแม่ครับประทาน เพราะวิธีชดเชยพิเศษนั้นประหยัดเศรษฐกิจมากกว่าวิธียาแม่ครับประทาน แต่สตรีกลุ่มดังกล่าว อาจต้องการเวลาช่วงระยะหนึ่งเพื่อการตัดสินใจยอมรับเอาวิธีป้องกันปฏิสนธิบางวิธีไปปฏิบัติ (จากผลการศึกษากครั้งนี้ พบว่ากลุ่มสตรีอายุ ๓๐ - ๔๔ ปีนี้ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถม และมีสถานภาพการทำงานนอกร้าน ในขณะที่มีบุตรต้องรับผิดชอบโดยเฉลี่ยประมาณ ๕ คน และแม้ว่าเกือบร้อยละ ๕๐ ที่ไม่ต้องการมีบุตรอีกก็ตาม สตรีดังกล่าวยังไม่ยอมรับเอาการวางแผนครอบครัวไปปฏิบัติภายใน ๓ เดือนหลังคลอด ณ โรงพยาบาลศิริราช แต่อาจไปรับบริการนี้จากโรงพยาบาลศิริราชภายหลังคลอดนานกว่า ๓ เดือน หรืออาจไปรับบริการนี้จากหน่วยงานอื่นก็ได้ อัตราการยอมรับของสตรีกลุ่มนี้จึงอยู่ในระดับต่ำ)

สรุปได้ว่าปัจจัยเกี่ยวกับอาชีพสตรีมีใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อัตราการยอมรับของสตรีแตกต่างกัน ตามผลการศึกษากครั้งนี้ อย่างไรก็ตามปัจจัยทางจำนวนบุตรมีชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้อัตราการยอมรับของสตรีแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้ว่าอัตราการไม่ยอมรับจะสูงในกลุ่มสตรีที่มีบุตรจำนวนน้อยมากหรือจำนวนมาก (๑ - ๒ คน และ ๓ คนขึ้นไปเป็นต้น ในตารางที่ ๔๐) ส่วนปัจจัยทางลักษณะความรู้นั้นไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะอาชีพของสตรีในการศึกษากครั้งนี้ และอาจมีความสัมพันธ์กันก็ได้ในการศึกษากครั้งต่อไป ซึ่งมีขนาดตัวอย่างมากกว่านี้

ข. ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะอาชีพของสามีกับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันปฏิสนธิอันอาจยังผลต่อการยอมรับปฏิบัติ

อาชีพสามีเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถมีผลต่ออัตราการยอมรับของสตรี ทั้งนี้เพราะสามีเป็นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร ภรรยา โดยทั่วไปพบว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพโดยการจ้างมองหรือทำงานในองค์กรต่าง ๆ จะมีบุตรจำนวนน้อยกว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพโดยใช้แรงงาน ในการศึกษากครั้งนี้พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพสามีกับการยอมรับของสตรีในแต่ละกลุ่มอายุไม่มีนัยสำคัญเชิงสถิติ (ตารางที่ ๒๕) และจากตารางที่ ๔๕ พบว่าอาชีพสตรีกับอาชีพสามี

มีความสัมพันธ์ที่มียสำคัญทางสถิติ คือ สตรีแม่บ้านส่วนใหญ่มีสามีที่ประกอบการโดยวิชาอาชีพและสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนอกบ้าน ส่วนใหญ่มีสามีที่ประกอบการด้วยตนเอง สตรีแม่บ้านกับสามีและสตรีที่มีสถานภาพการทำงานนอกบ้านกับสามีต่างก็มีแนวโน้มในการประกอบอาชีพที่คล้ายคลึงกัน โดยอาชีพนั้น ๆ ไม่ได้เป็นเหตุให้ภรรยาของสามีแต่ละกลุ่มอาชีพ มีอัตราการยอมรับแตกต่างกันเลย (ตารางที่ ๒๕ และตารางที่ ๔๕).